

S tem smo zaključili poglavje jezikovnih vzporednosti s sosednimi jeziki. Videli smo, kako s starostjo čedalje bolj blede občutek za izvor besed. Zgodnje sposojenke nam ne zvene več tuje, vključile so se v življenje jezika z drugo najstarejšo plastjo iz praslovjanščine podedovanega zaklada, ki je dal osnovo izredno bogati domači leksiki za pojem »kruh«.

Ko smo se torej ob kruhu in pogači razgledali po zgradbi semantičnih struktur in smo odkrili v njih marsikaj iz kulturnega življenja našega ljudstva na stičišču treh velikih jezikovnih območij, smo spoznali tudi njegovo asimilacijsko moč, s katero je preobrazilo vplive od drugod v pravo last in sestavino svoje kulture. Celo sposojenke iz nemščine, ki so kot dokaz naše gospodarsko in kulturno najmočnejše in najnaprednejše sosesčine v slovenščini najštevilnejše in najbolj splošno rabljene, naše domače krušno izrazje predvsem le dopolnjujejo. Romanski (z izjemo posvojenega substrata), madžarski in srbohrvaški vplivi pa so praviloma omejeni samo na nekaj ozkih področij na skrajnem zahodu in vzhodu. — Ko bi imeli Slovenci več narečnih slovarjev in bolj skrbno zbrano besedišče, bi se verjetno dala pomenska kategorija »kruh« še znatno dopolniti.

LITERATURA

- F. Miklosich, Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen, Wien 1886.
E. Berneker, Slavisches etymologisches Wörterbuch I, Heidelberg 1908—1913.
M. Vasmer, Russisches etymologisches Wörterbuch I., II., III, Heidelberg 1950—55—58.
V. Machek, Etymologický slovník jazyka českého a slovenského, Praha 1957.
A. Brückner, Słownik etymologiczny języka polskiego, Warszawa 1957.
F. Bezljaj, Etimološki slovar slovenskega jezika, Poskusni zvezek, Ljubljana 1963.
I. Kniezsa, A Magyar nyelv Szláv jövevényaszavai, Budapest 1955.
D. Daničić, Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, U Zagrebu 1880—1882.
M. Lexer, Mittelhochdeutsches Handwörterbuch II, Leipzig 1876.
M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar I, II, Ljubljana 1894, 1895.
V. Kiparsky, Die gemeinslavischen Lehnwörter aus dem Germanischen, Helsinki 1934.
M. Mende, Romanische Lehnwörter im Slowenischen, Berlin 1953.
Striedter-Temps, Deutsche Lehnwörter im Slowenischen, Berlin 1963.
B. B. Martynov, Slavjano-germanskoje leksičeskoje vzajemodestvije drevnejšej pory. Minsk 1963.
V. Möderndorfer, Verovanja, uvere in običaji Slovencev, Druga knjiga — Prazniki, Celje 1948.
J. Pajek, Critice iz duševnega žitka štaj. Slovencev, V Ljubljani 1884.
V. Novak, Slovenska ljudska kultura, Ljubljana 1960.
Gradivo za Slovenski lingvistični atlas pri SAZU.
Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, Slovenska Matica, Ljubljana 1902.

Zapiski, ocene in poročila

ANTON BREZNIK: ŽIVLJENJE BESED

Lani je izšla druga poljudna izdaja Breznikovih jezikoslovnih razprav in člankov, tudi tokrat v Šolarjevi priredbi, in bila v jesenskih mesecih eden od bestsellerjev mariborske založbe Obzorja. Nova izdaja, nastala triindvajset let po prvi, je dala prireditelju priložnost, da znova prikaže Breznika in njegove nazore ter da ob člankih in sodobni jezikovni negotovosti pove, kaj sam meni o obravnvanih vprašanjih; a tudi bralcem je omogočila kritično primerjavo osebnih pogledov z avtorjevimi in prirediteljevimi stališči.

Nova izdaja je precej razširjena in spremenjena. Razen osrednjih razprav o časnikarski slovenščini in o jeziku naših pripovednikov, ki sta bili jedro prve izdaje, pri naša vse Breznikove poljudnoznanstvene članke, ki govorijo o besedišču, stilu in besednem redu (Kako besede izgubljam, Novejše napake slovenskega sloga, Stritarjev slog, Jezik v kmetski povesti, Izdaje naših pripovednikov, Rodbinski priimki iz starih svetniških imen). Večina teh člankov v prvi izdaji ni bilo. Opuščen pa je spominski članek o Stanislavu Škrabcu. Knjiga ima obsežnejši uvod in 60 strani opomb, ki jih prva izdaja sploh ni imela.

Prirediteljev prvi namen je bil, da čim bolj predstavi Breznika, ker se mu ne zdi prav, »da naši izobraženci tako malo poznajo znanstvenike, domače in tuje; vse je usmerjeno na literaturo, vse drugo ostaja v senci. To velja morda še prav posebej za jezikoslovce«. To se mu je odlično posrečilo. Življenje človeka, ki je bilo navzven tako rekoč negibno in je teklo svojo enolično pot med štirimi stenami, je Šolar razgibal s tem, da ga je razdelil na več samostojnih poglavij, ga premeril in ocenil z več različnih vidikov, pri tem pa ga ves čas osvetljeval z lučjo osebnega občudovanja in spoštovanja, kar je dalo celotnemu prikazu živahnost in neposrednost. Vendar pri tem delu ni zdrsnil v slabost občudovalcev — da bi namreč samo hvalil ali precejeval — ampak je spretno vpletal v pripoved tudi posamezne šibkosti Breznika človeka: dijaško povprečnost, mladeniško ambicioznost in domišljavost, trohico zrele trme in skoposti ter pretiranega strahu pred boleznijo. Iz življenja, o kakršnem smo vajeni brati v literarnih ali biografskih priročnikih deset, dvajset mrzlih vrstic, je Šolar napravil članek, ki Breznika človeško približa ter ga napravi domačega tudi bralcu, ki se ni imel priložnosti srečati z njim. Uvod, katerega glavni cilj pa vendarle ostaja prikaz Breznika kot znanstvenika, je poglobljen in razširjen zlasti s podrobno preiskavo Breznikovega dela za izdajo slovenskih narodnih pesmi in za pravopis.

V pripovedovanje o Brezniku znanstveniku in človeku je pritegnjenih veliko osebnih spominov na stanovskega druga in prijatelja ter opozoril na posamezna izjedna izhodišča in sporne znanstvene zadeve. Razen tega se srečamo ob robu te razprave, deloma pa v opombah, z vrsto Breznikovih sodobnikov sploh, in vsakdo med njimi je deležen primerne pozornosti, ocene ali vsaj anekdote (npr. Ramovš, str. 272). Zato lahko verjamemo tudi v prirediteljev povzetek Breznikovih načel o vprašanju, ki nas živo zanima, o odnosu med jezikoslovcem in pisateljem. Takole se glasi: »Naloga slovničarja je, da kaže poti, katere so prave in dobre; hoditi po teh poteh pa mora vsak pisatelj sam, ne da bi slovničarji pisatelje nosili po njih; objektivna merila sò, a žive zmeraj samo v osebnih oblikah pisateljev, zato je zmotno, da bi slovničarji in uredniki imeli v zakupu edino možno objektivno merilo »pravilnega« jezika, na katero bi smeli napenjati in nategovati vse osebne oblike« (54, 55). Obravnava je Šolarju tudi omogočila, da je povezal jezikovna vprašanja tistega časa z današnjimi (naglas 44, velika začetnica 280, veljavnost Pravopisa 52), da je odkril svoje poglede na te stvari (lektorstvo 55, stavčna negacija 68) in nakazal naloge dandanašnje slavistike (dokončanje historične slovnice 56, ponoven pretres sponojenk 267, analiza časnikarskega jezika od 1892 naprej 289, jezikovna šola F. Levca 305). Tak način razpravljanja pa, podprt s primernimi stilnimi sredstvi (ogovarjanje bralca, manjši ekskurzi), bralca pritegne in mu podžge zanimanje za sicer puste stvari.

Pisanje te vrste pa ima tudi slabo stran: isto stvar je treba povedati večkrat. Čeprav se je Šolar ponavljajna zavestno in dokaj spretno ogibal, je v želji po variriranju zašel v neenakost tudi tam, kjer sicer ne bi smel, npr. pri citiranju (prim. 'Pogreški pri nekaterih priponah' 28 : 'O napačni rabi nekaterih pripon' 58). Škoda je, da naslovi in podobne stvari niso bili posebej pregledani, saj bi se prireditelj tako lahko ognil večini podobnih nerodnosti.

Prirediteljev drugi namen je bil, da s ponatisom Breznikovih del, s komentarjem, popravki in dopolnili Breznika ter s potrebnimi kazali tudi povprečnemu bralcu širše odpre vrata v zmeraj aktualno temo o slovenskem besedišču.

V prvih odstavkih opomb ponovi Breznikovo in svojo misel o namenu teh člankov, češ da »njegova dognanja niso hotela ustvarjati kakega ostrega purističnega merila«, da pa so vendar »močna spodbuda, da si po njih osvojiš kar se dá čist in lep, domač in razumljiv knjižni jezik«. In ker se mu zdi, da se je v teku zadnjih 30, 40 let po prvi objavi člankov »v rabi obravnavanih besed marsikaj spremenilo, nekaj celo po vplivu tu priobčenih člankov«, je dodal »izdaja še nekaj svojih opomb, ki naj vsaj na kratko pokažejo, kako je s posameznimi besedami danes«.

O pomenu in vrednosti Breznikovih člankov ni treba govoriti, tudi o koristnosti branja teh del ne, saj bi to pomenilo nositi vodo v Savo. Prav pa bo, če še enkrat poudarimo, da Breznik ni imel namena prilivati olja v puristično razvnetost, čeprav je večina člankov nastala v času raznarodovalnega pritiska pred drugo svetovno vojno, saj vse njegovo delo pa tudi praktično pisanje potrjuje to misel. (Nad nekaterimi besedami se je seveda tudi Breznik sam navduševal in jih uporabljal, ko jih je odkril: *nasledek*, *poročilo* 'izvestje', *razložek* ipd.). Puristični priročnik so napravili iz Breznikovih člankov posamezni ljubitelji slovenščine, zlasti nefilologi, ki niso razumeli duha

celote, temveč so videli le posamezne negativne predznake pri novejših sposojenkah. Breznik je namreč dobro vedel, da je mogoče tuje vplive na jezik, zlasti besedne, uspešno prestržati samo takrat, če je nezaželeni pojav še mlad ali če se ne sklada z razvojnimi težnjami v jeziku. Vse drugo je v večini primerov Siziŕovo delo. Pa o tem kasneje.

Ustaviti pa se je treba ob Šolarjevem osebnem prispevku k tej izdaji. Ni majhen. Popravlil je netočnosti v Breznikovih citatih, opozoril na spodrsrljaje in zavrnil nekatere nezadostno podprte ali premalo premišljene Breznikove trditve o jeziku obravnavanih pisateljev, zlasti o Jurčiču in Deteli. Še pomembnejši je njegov poskus korekture tako Breznikovih trditev o posameznih besedah kot nasvetov, ki jih na podlagi Breznika dajejo jezikovni svetovalci, zlasti Slovenski pravopis. Zato po pravici zavrača besedi *snidenje* in *snitje* kot nadomestilo za izposojenko *sestaneŕ*, o besedi *shod* pa pravi, da je tudi neuporabna kot sinonim, ker »nam pomeni samo množično zbiranje«. Na podoben način analizira dosti besed, npr. *brati*, *četa*, *hram*, *mošnja*, *vojska*, *zanimiv*, včasih pa preskoči celo v raziskovanje etimologij (*rasa*, *riskirati*, *šablona*). Pri tem opozarja tudi na nova dognanja, ki so jih prispevali k vprašanju drugi znanstveniki, npr. Toporišič o Finžgarju, Boršnikova o Tavčarju. Vendar se mi zdi, da je šel v komentiranju marsikdaj predaleč in da je dostavljal stvari, ki ne spadajo k temi, npr. podatek, da je Sket »napisal tudi znano ljudsko povest Miklova Zala (1884)«. Prav na škodo teh, obrobnih, nebistvenih podatkov bi lahko Šolar še več povedal o obravnavanih sposojenkah, morda iz svojega znanja in gradiva ali pa kot povzetek različnih tujih mnenj; vse to bi koristilo pri razčiščenju tega zamotanega vprašanja. Tako pa se nikakor ni mogoče zadovoljiti niti z Breznikovimi nasveti za nadomestilo besede *vešč*, kaj šele z nejasnimi prirediteljevimi sklicevanji na Slovenski pravopis in Glonarja, ko je kot na dlani, da besede *vešč* ni mogoče polno nadomestiti z nobenim od desetih predlaganih sinonimov, ker ima vsak od njih svoje pomene in svoje zveze (*izurjen*, *izveden*, *ročen*, *spreten*, *učen*, *umetalen*, *umetelen*, *vajen*, *vedoč*, *veden*). Isto velja še za marsikatero besedo: *dejstvo*, *izpit*, *izvestje*, *pojav*, *prekiniti* ipd. Nasploh si bo bralec večkrat težko ustvaril sodbo, kaj o posamezni besedi misli prireditelj. Iz prej navedenega uvoda in iz prikazanih zgledov bo sklepal, da je Šolar pri oceni besed nepristranski, in se bo želel ravnati po njem. Ali kako naj se ravna, če najde o besedi, ki ga zanima, v Breznikovem članku dvom, v opombah odsvet ali prepoved iz Slovenskega pravopisa, nato pa Šolarjev pristavek, da se npr. *oklevati* »le redko rabi«, da se *umesten* »ne uporablja pogosto«, da se je začela *izkušnja*, *skušnja* »pogosteje uporabljati« namesto *izpit*, ali da se *čim* uporablja »zdaj redko, vendar še«, da je *ukiniti* »še zelo v rabi«, da je *znak* »v nekaterih zvezah še zmeraj trdno v rabi? Menim, da bo v teh in podobnih primerih ostal bralec premalo poučen in se zato ne bo znal prav odločiti.

Ta neodločnost v presoji besed se je nehote pokazala tudi v kazalu, v katerem »mastni tisk zaznamuje domačo besedo, ki jo je izpodirivala izposojenka ali tujka«. Marsikatera beseda je mastno tiskana, čeprav nima takega nasprotja (*maleti* — *slabeti*, *omedlevati*; *svitice* — *gače*), večkrat je ista beseda na enem mestu predstavljena tako, na drugem drugače (*prilika* — *priložnost*; *gibanje* — *pokret*; *gledati* — *motriti*; *slušati* — *ubogati*), so pa tudi primeri, ko prihaja že do nasprotujočih si, napačnih trditev (*prosvetljen* — *razsvetljen*, *razsvetljen* — *prosvetljen*, *omikan* — *razsvetljen*, *kulturen*; *izvesten* — *gotov*; *prilika* — *priložnost*; *gostoleti* — *žvrgoleti*), če seveda takšne stvari ne gredo na rovaš sicer redkih, a za tako knjigo kar nerodnih tiskarskih napak (*posilen* — *nasilen*; *lava* — *kredenca* — *globoka voda*), ali pa mastnega tiska ni, čeprav bi po vsej pameti moral biti (*istina* — *resnica*, *pester* — *pisan*, *uvaževati* — *upoštevati*). Res je sicer, da se da ta in oni primer opravičiti s stališčem, ki je formulirano v opombah, češ da »izposojenke v knjigi niso vselej in zlasti ne vsestransko pretolmačene, marveč samo ponekod in samo za tam navedeni pomen, /.../ in to je zaznamovano tudi v kazalu (žal ne dosledno)«; vendar bi bilo zaradi boljše, popolnejše in hitreje informacije koristno, še več, nujno, da bi kazalo sorodne probleme tudi povezovalo, čeprav jih je Breznik obravnaval ločeno. Posebno bi bilo to potrebno takrat, ko gre za informacijo o sposojenki, ki jo oba, avtor in prireditelj, odsvetujeta, saj bi bila to tudi edina pot, po kateri bi bralec lahko vse ali kar največ odločujočega zvedel o problematični besedi. Tako bi bilo treba dodati npr. sinonimnemu sklopu *težiti* — *prizadevati si*, *meriti* na besedi *nagibati se*, *siliti* ter v sklopu *zaeno*, *zajedno* — *obenem* sinonim *hkrati*, z ustreznimi številkami strani vred. V kazalu končno manjka precej besed, ki jih Breznik prav tako kot druge navedene razlaga v člankih (*salica* 77, *ožigosati*, *potom*, *zagonetka* 180, *bodi* 210), pa tudi številki strani, kjer so besede obravnavane ali komentirane.

Seveda, razčistiti vprašanje sposojenk do konca bi pomenilo znova pregledati, kar je pregledoval že Breznik, razen tega pa natančno preiskati, kaj se je z obravnavanimi besedami in zakoni, ki na rabo vplivajo, dogajalo zadnjih 50 let in kakšno je stanje danes — šele na tej osnovi bi bilo mogoče načelno pa tudi za vsako besedo posebej povedati kako in kaj. Tega kajpak Šolar niti ni mogel niti ni imel namena napraviti, zato mu omenjenih pomanjkljivosti in nejasnosti pri ocenah posameznih besed ni mogoče šteti v zlo. Pa vendar je vprašanje tako pereče, da bi si človek želel vsaj približen, začasen odgovor. Zato naj mi bo dovoljeno pristaviti nekaj števil in misli o tem.

Po kazalu sem naštel nekako 460 mastno tiskanih, tj. domačih besed z ustreznimi tekmicami (sposojenkami); pri štetju ponovitve iste besede na drugem mestu nisem upošteval. Če k temu prištejem tiste besede, ki bi po pravilu tudi morale biti tako predstavljene, lahko rečem, da obravnava Breznik v teh člankih 500 besed oz. sinonimnih problemskih parov. V tej številki je nekako 400 novejših sposojenk, 20 starejših (ljudskih), 50 tujk in 30 različnih besed (narečne, pravopisne, morfološke posebnosti). Obravnavane novejše sposojenke predstavljajo torej 4/5 vsega. Seveda pri tem ne gre za kakšno načrtno oz. popolno zbirko sposojenk: Breznik v teh člankih ne obravnava niti absolutno niti relativno vseh sposojenk; mnoge so sicer omenjene, pa nimajo opozoril, kakšni bi bili domači sinonimi zanje, npr. *bodriti*, *bolovati*, *soprog*; in končno je od posamezne večje družine včasih v knjigi en sam predstavnik, včasih dva, so pa tudi primeri, ko gre za maloštevilno, nepomembno družino, od katere so zajeti vsi člani. Zato sem za pretres vzel od vsake polno predstavljene pomenske družine enega predstavnika in število obravnavanih sposojenk se je zmanjšalo na 305.

Pri pregledu in razvrščanju teh 305 novejših sposojenk se je pokazala naslednja podoba: sposojenka je zmagala (52), je bolj ali manj enakovredna s starim sinonimom (41), je v odnosu do sinonima stilno zaznamovana (25), se je vsaj v enem delu pomensko osamosvojila (82), se umika, peša (12), je zastarela ali mrtva (93). Jasno je, da resnično stanje sposojenk ni tako preprosto, kot ga predstavljajo te številke, ker so besede še drugače povezane med seboj, imajo lahko več značilnih potez in bi zato kdo drug marsikatero besedo drugače uvrstil, kot sem jo jaz, saj sem ocenjeval zgolj po osebnem jezikovnem občutku. Kljub temu pa bo držalo, da je slaba tretjina sposojenk zmagala, dobra tretjina je stilno ali pomensko osamosvojena, ena tretjina pa je odmrila. Tudi naknadna primerjava, ki sem jo opravil za besede, ki jih v opombah ocenjuje Šolar, me — *mutatis mutandis* — potrjuje pri tej oceni.

Prostor oz. okvir poročila o knjigi ne dopušča, da bi utemeljil oceno in številke ter ob tem podrobneje načel vprašanje sposojenk. Naj zadostuje, da se ozrem na vprašanje z dveh strani: 1. Kaj je s sposojenkami, ki so zmagale ali ne kažejo nobene prave volje za umik, pa naj jih še tako preganjamo? 2. Kakšne so Breznikove zasluge za to, da je toliko in toliko sposojenk po njegovem nastopu odmrlo?

Število sposojenk, ki smo jih Slovenci uporabljali v času hejslovanske zaverovanosti, je desetkrat večje od števila sposojenk, ki so se zdele Brezniku toliko žive ali pomembne, da je o njih spregovoril v teh člankih. Torej je razvoj sam poskrbel, da je večina nepotrebnega odpadla. Besede, ki so se ohranile do Breznika, so pokazale določeno življenjsko silo in postale tako ali drugače potrebne: ali kot goli sinonimi ali kot stilne variante ali kot novi pomenski nosilci.

Ko je Breznik razgrnil to problematiko pred slovensko javnostjo, se je velika večina piščočih navdušila za boj s sposojenkami, in praktični primeri, ki jih omenja tudi Šolar v uvodu (Župančič, V. Levstik), kažejo, s kakšno silo se je začelo. Po zaslugi Breznikovih člankov je bilo omajanih v štirideset letih še okrog 100 sposojenk, ene že zelo zgodaj, ene komaj v zadnjem desetletju, nekatere pa še nekako životarijo. Menim, da bi morale biti te sposojenke definitivno mrtve za nevtralni knjižni jezik, mogoče jih je uporabiti le izjemoma kot stilna sredstva za označevanje oseb iz polpretekle dobe. Med takšne sposojenke štejem: *boja*, *broj*, *diven*, *diviti se*, *izvesten*, *jad*, *jedva*, *motriti*, *nego*, *obitelj*, *okititi*, *prilog*, *pušiti*, *svrha*, *štediti*, *vsled*, *zvati* ipd. Izločitev sposojenk, o katerih je govor, je bila pomembno, pozitivno dejanje v jeziku, saj smo se tako otresli nekaj neljubih prič svoje idejne zaletelosti v drugi polovici prejšnjega stoletja in utrdili v posameznih ključnih pozicijah besedišča spet nujno potrebno kontinuiteto, na žalost pa je bilo to dejanje preplačano, saj se je vsa jezikovna skrb v bližnji preteklosti obrnila v eno samo smer, v boj s sposojenkami, pri tem pa smo skoraj pozabili, da se v jeziku dogaja še kaj drugega: začel se je dotok novih sposo-

jenk, zalilo nas je morje različnih tujk, za malokateri strokovni pojem smo ustvarili svojo besedo, poglobila se je zarezna med govornim in pisanim jezikom, začel se je podirati dosedanji naglasni sistem knjižnega jezika ipd.

Sposojenke pa, ki so preživele vse hude čase, pa naj so zmagale v celoti ali delno, da o tistih, ki so se pomensko osamosvojile, sploh ne govorim, te sposojenke bi morale izgubiti dosedanjo etiketo in dobiti v sodobnem knjižnem jeziku polno veljavo. Te besede so kljub neslovenskemu izvoru že tako razširjene in udomačene, da bi bil vsak nadaljnji boj z njimi brezuspešen, če ne kar nesmiseln. Ne gre za kapitulacijo ali utilitarizem, gre za koristno priznanje resničnosti v jeziku. Res je, da čista funkcionalnost ne zadovoljuje niti primitivnega človeka, res pa je tudi, da vse te besede že obstajajo v knjižnem jeziku, tudi v lepi književnosti, in ta zaradi njih ni nič slabša, nič manj slovenska. S tem pa ne bodi rečeno, da bi se morali zdaj obrniti v nasprotno smer in začeti preganjati domače sinonime, pač pa, naj vsakdo uporablja tisto izmed teh določnic, ki je bolj v skladu z naravnim izborom, z naravnimi razvojnimi težnjami jezika določene dobe. Po naravnem izboru bodo zmagale besede, ki bolj ustrezajo večini uporabnikov slovenskega knjižnega jezika. Če pa bodo ostali nekateri sinonimi po pari, tudi ne bo nobene škode. Med izposojenke te vrste štejem: *baviti se, bodočnost, bolnica, borba, itak, izpit, kleveta, možen, neumoren, odražati, oklevati, otvoriti, plamteti, podroben, posledica, priroda, razlika, slučaj, stremeti, težnja, zanimiv, zasluga, zrcalo* ipd. Na ta način bo mogoče zagotoviti govorečemu in piščočemu večjo samozavest in ekonomičnost pri učenju materinščine, razlika med idealnim in dejanskim knjižnim jezikom bo zmanjšana in naša pozornost glede pravilnosti in lepote jezika se bo lahko obrnila še v kakšno drugo smer, in najbrž ne brez koristi.

Pridružujem se želji prof. Šolarja, da bi se z Breznikovo knjigo seznanili vsi, ki bi radi »lepo pisali in govorili«, z upanjem, da ne bo nihče razumel niti člankov niti kazala in uvoda »kot puristični brus, marveč kot pouk o zgodovini posameznih besed in njihovem pomenskem razvoju in njihovi rabi«. V tem vidim koristnost in pomembnost Breznikovih člankov o naših sposojenkah, pa tudi ceno Šolarjevega prispevka.

Stane Suhadolnik
SAZU Ljubljana

NEKAJ MISLI O ESTETSKI VZGOJI V POKLICNIH ŠOLAH

Estetska vzgoja je bila uvedena v poklicne šole leta 1964 s predmetom slovenski jezik z estetsko vzgojo (Objave republiškega sekretariata za šolstvo 1964 — št. 1). Za novi predmet je bil podrobno in smotrno sestavljen učni načrt za slovenski jezik ter nakazana snov z vseh umetnostnih področij, učenci pa naj bi jo osvojili v treh letih svojega šolanja. S tem naj bi se bila v temeljih spremenila način in vsebina dela učiteljev slovenskega jezika na poklicnih šolah. V skladu z dotedanjim učnim načrtom — kolikor je sploh obstajal — so se namreč ti omejevali le na ponavljanje slovnične in literarnozgodovinske snovi ter šli tako v obsegu kot v zahtevnosti pod raven osnovne šole.

Prav zaradi tega nalogam, ki naj bi jih izpolnjeval na novo zastavljen slovenski jezik z estetsko vzgojo, teoretično ni bilo mogoče oporekati. Toda praksa je pokazala, da so sestavljavci novega učnega načrta vse premalo poznali dejansko stanje na poklicnih šolah.

Že v začetku je bilo jasno, da tako široko razvejane snovi v 180 učnih urah (108 za slovenski jezik in 72 za estetsko vzgojo), odmerjenih temu predmetu v treh letih šolanja, ne bo mogoče obdelati. Nadalje sestavljavci niso upoštevali zelo slabe intelektualne strukture učencev, kakršna zadnja leta prevladuje na poklicnih šolah; vanje se namreč v glavnem vpisujejo mladi ljudje, ki glede na slab učni uspeh v osnovni šoli nimajo možnosti nadaljevati šolanje na gimnazijah in srednjih strokovnih šolah. Zato je bilo prav tragično, da je novi učni načrt odvezel že tako majhnemu številu učnih ur, zvrsti umetnosti.

Najbolj problematično pa je bilo, da so obravnavo novega predmeta kot celote naprtli učiteljem slovenskega jezika, ki povečini nikoli v življenju niso študirali umetnosti, razen besedne, na žalost pa mnogi med njimi tudi niso tako vsestransko kulturno ki so bile prej namenjene jezikovnemu pouku, precejšen del za obravnavanje različnih